

Hlavné témy správy EUMC

„Moslimovia v Európskej únii: diskriminácia a islamofóbia“

Preklady súhrnu tejto správy do všetkých jazykov EÚ majú informatívny charakter. Smerodajná je anglická verzia.

„Moslimovia v Európskej únii: diskriminácia a islamofóbia“ (*Muslims in the European Union: Discrimination and Islamophobia*) je správa Európskeho strediska pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie (EUMC) o situácii moslimov v členských štátoch Európskej únie.

V správe sa vyhodnocujú dostupné údaje a informácie o rozsahu a povahe diskriminácie moslimov a prípadov islamofóbie v EÚ. O týchto činoch neexistuje takmer žiadna dokumentácia, a ani sa o nich nehovorí. V správe sú uvedené aj príklady osvedčených postupov z členských štátov a nachádzajú sa tam návrhy na opatrenia na boj proti diskriminácii a rasizmu a na podporu integrácie.

Kľúčové zistenia a závery

- ✓ Mnohí európski moslimovia sú vystavení diskriminácii v oblasti zamestnávania, vzdelávania a bývania bez ohľadu na ich etnický pôvod a/alebo náboženské prejavy.
- ✓ Diskriminácia moslimov sa môže spájať s prejavmi islamofóbie a s rasistickou a xenofóbnou neznášanlivosťou, keďže tieto prvky sú často navzájom prepletené. Nepriateľstvo voči moslimom treba preto vidieť v širšom kontexte xenofóbie a rasizmu voči prisťahovalcom a menšinám.
- ✓ Neodškriepiteľnou pravdou je, že moslimovia sú vystavení islamofóbnym útokom od verbálnych vyhrážok až po fyzické napadnutia, a to aj napriek tomu, že údaje o nábožensky motivovaných útokoch sú iba sporadické.
- ✓ Z dostupných údajov o obetiach diskriminácie vyplýva, že moslimovia v Európe sú nadmerne zastúpení v oblastiach s nízkou úrovňou bývania, pričom je ich vzdelanie pod bežným priemerom a miera nezamestnanosti nadpriemerná. Často pracujú v odvetviach, v ktorých sa vyžaduje nižšia kvalifikácia. Ako skupina majú moslimovia nadpočetné zastúpenie v odvetviach s nízkymi príjmami.
- ✓ Veľa európskych moslimov, najmä mladých ľudí, sa na ceste za svojim sociálnym vzostupom stretáva s prekážkami. To všetko by mohlo vyvolať pocit beznádeje a sociálneho vylúčenia.
- ✓ Rasizmus, diskriminácia a vytlačenie na okraj spoločnosti sú závažnými hrozbami pre integráciu a súdržnosť spoločnosti.

Dôkazy o diskriminácii európskych moslimov

Zamestnávanie

V niektorých členských štátoch patria moslimovia do skupiny s vysokou nezamestnanosťou. Napríklad v Spojenom kráľovstve je miera nezamestnanosti u moslimov vyššia ako u ľudí iného náboženského vyznania. To platí tak pre mužov ako aj pre ženy. V Írsku sa pri sčítaní obyvateľstva zistilo, že miera nezamestnanosti moslimov je 11 percent, zatiaľ čo v národnom priemere sa uvádzali 4 percentá.

Skúmanie diskriminácie ukazuje, že moslimovia sú vystavení diskriminácii a ich možnosti zamestnania sú obmedzené. V roku 2004 sa v Spojenom kráľovstve sa v rámci rozhlasovej relácie stanice BBC uskutočnil test, v ktorom sa 50 firmám poslali fiktívne životopisy šiestich uchádzačov o zamestnanie, ktorých mená mali buď britský, africký alebo moslimský charakter. Najčastejšie boli na osobný rozhovor pozvaní bieli uchádzači (25 %) v porovnaní s uchádzačmi tmavej pleti (13 %). Najmenší úspech (9 %) zaznamenali uchádzači s moslimským menom. Parížska univerzita vo Francúzsku poslala v roku 2004, ako odpoveď na 258 inzerátov voľných miest predavačov a predavačiek, štandardné životopisy uchádzačov pochádzajúcich z rôznych etnických skupín. Zistilo sa, že pravdepodobnosť kladnej odpovede bola u ľudí zo severnej Afriky päťkrát nižšia.

Vzdelávanie

Nízka úroveň ukončeného vzdelania je ďalší faktor v diskriminácii moslimov v Európe. V niektorých členských štátoch, kde značná časť populácie prisťahovalcov pozostáva z moslimov (napr. Dánsko, Nemecko a Francúzsko), sa prisťahovalci a ich potomkovia z tretích krajín vyznačujú nižšou úrovňou ukončeného vzdelania a majú v priemere nižšiu kvalifikáciu ako väčšina obyvateľstva.

Prieskum PISA organizovaný OECD o stave vzdelania u prisťahovalcov ukázal, že gramotnosť žiakov, ktorých materinský jazyk je iný ako jazyk krajiny, v ktorej žijú, je nižšia ako u žiakov s materinským jazykom krajiny, v ktorej žijú. Najmä v krajinách, kde majú rodiny prisťahovalcov predovšetkým moslimského pôvodu pomerne nízky stav vzdelania a nízke sociálno-ekonomické postavenie, sa rozdiel vo výkonnosti medzi žiakmi a študentmi z rodín prisťahovalcov a z „domácich“ rodín zväčšuje.

V jednotlivých členských štátoch sa pristupuje rôznymi spôsobmi k náboženskej výchove. Sem patrí formálne sekularizovaná náboženská výchova, zahrnutie islamskej problematiky do rôznych vyučovacích predmetov, osobitné vyučovanie islamského náboženstva v rámci štátneho vzdelávacieho systému alebo mimo neho. Moslimské komunity ponúkajú prídavné vyučovanie islamskej náboženskej výchovy. Existujú však obavy vzhľadom na pozývanie imámov z tretích krajín, ktorí nemajú vyhovujúcu kvalifikáciu a dostatočne alebo vôbec nepoznajú miestne spoločenské a kultúrne zvyklosti.

Bývanie

Zdá sa, že prisťahovalci, najmä zo silne moslimských krajín, vo všeobecnosti trpia horšími podmienkami bývania a ich situácia v oblasti bývania je pomerne citlivá a neistá. Pokiaľ ide o podmienky bývania, nastali určité zlepšenia, ale nerovnosti v tejto oblasti naďalej

pretrvávajú predovšetkým kvôli nedostatku sociálnych bytov pre nízko príjmové skupiny, ku ktorým patria prisťahovalci a ich potomkovia.

Dôkazy o prípadoch islamofóbie

Dostupné oficiálne údaje treba rozšíriť tak, aby bolo možné identifikovať nábožensky motivované alebo nábožensky podnietené útoky. V súčasnosti existuje iba v Spojenom kráľovstve a vo Fínsku úradný postup na zber trestnoprávných údajov, ktoré obsahujú informácie o pôvode obetí rasisticky motivovaných trestných činov. Iba Spojené kráľovstvo uverejňuje údaje o trestných činoch, v ktorých sú moslimovia osobitne identifikovaní ako obeť trestných prípadov nenávisti.

Oficiálne údaje spolu s neoficiálnymi informáciami od mimovládnych organizácií však ukazujú, že prípady islamofóbie boli zaznamenané v mnohých členských štátoch EÚ. Siahajú od slovných vyhrážok po fyzické útoky na osoby a majetok.

Stredisko EUMC identifikuje islamofóbiu a jej prejavy na základe medzinárodne dohodnutých noriem o rasizme a na základe prebiehajúcej práce Rady Európy a Organizácie spojených národov.

Štatistiky o moslimských komunitách v Európskej únii

Existujúce demografické štatistiky poskytujú iba odhady o počte moslimov žijúcich v Európskej únii. Najkonzervatívnejší číselný údaj, založený na oficiálnych výpočtoch a na odhadoch mimovládnych organizácií, sa pohybuje okolo 13 mil., čiže 3,5 % z celkovej populácie EÚ.

Moslimovia tvoria druhú najväčšiu náboženskú skupinu v mnohonáboženskej spoločnosti EÚ. Moslimovia žijúci v EÚ sú vysoko rozmanitou zmesou rôznych etník, jazykov, sekulárnych a náboženských smerovaní, kultúrnych tradícií a politických presvedčení.

Medzi moslimských obyvateľstvom v Európe prevažujú moslimovia z Turecka, severnej Afriky, Stredného Východu, Pakistanu, Bangladéša a z bývalej Juhoslávie. V mnohých prípadoch ide o občanov EÚ. Prítomnosť niektorých moslimov bývajúcich v EÚ má dlhú historickú tradíciu v krajinách, kde žijú.

EUMC osobitne vyzýva na reakciu v týchto právnych a politických otázkach:

EUMC sa domnieva, že opatrenia a postupy na boj proti diskriminácii a na riešenie sociálnej marginalizácie by sa mali stať politickými prioritami. V politických reakciách treba zohľadniť skutočnosť, že veľa moslimov v EÚ bolo vystavených diskriminácii, ktorá negatívne vplyva na možnosti zamestnania a vzdelávania, čo vedie k ich vytlačaniu na okraj spoločnosti.

- ✓ **Vykonávacie právne predpisy:** Členské štáty musia uplatňovať antidiskriminačné smernice v celom rozsahu (smernica o rasovej rovnosti 2000/43/ES a smernica o rovnosti v zamestnaní 2000/78/ES) a naplno využívať ich ustanovenia vrátane osobitných opatrení na podporu rovnosti. Členské štáty by mali prijať opatrenia, ktoré sú nad rámec minimálnych právnych požiadaviek uvedených smerníc, a mali byť zabezpečiť, aby skupiny náchylné na diskrimináciu poznali svoje práva a mali k dispozícii prostriedky na ochranu týchto práv.

- ✓ **Zaznamenávanie a sledovanie prípadov islamofóbie** Členské štáty by sa mali usilovať o vytvorenie mechanizmov na zaznamenávanie všetkých rasovo motivovaných prípadov s cieľom rozdeliť uvedené štatistiky podľa prípadov týkajúcich sa rôznych skupín obetí vrátane moslimov. Členské štáty by do vzdelávacích programov policajného zboru mali zaradiť protirasistické školenia a školenia o rasovej rozmanitosti.
- ✓ **Uplatňovanie politických stratégií v oblasti sociálnej integrácie a začlenenia prisťahovalcov a menšín do spoločnosti:** Členské štáty by mali uplatňovať podporné opatrenia pre prisťahovalcov a menšiny vrátane moslimov, aby sa pre nich zaistili rovnaké príležitosti a aby sa predišlo ich vylúčeniu na okraj spoločnosti. Menšinám by mala byť poskytnutá možnosť aktívne sa podieľať na vytváraní politických stratégií zameraných na sociálnu integráciu.
- ✓ **Opatrenia na podporu zamestnávania:** Členské štáty by mali zintenzívniť svoje úsilie na zlepšenie situácie v oblasti pracovných príležitostí, najmä pre mladých ľudí z menšín vrátane moslimov. Národné a miestne verejné úrady by mali byť vedúcou silou pri zabezpečovaní rovnakého prístupu k pracovným príležitostiam.
- ✓ **Opatrenia na podporu vzdelávania a odbornej prípravy:** Členské štáty by mali preskúmať dôvody rozdielov v dosiahnutom vzdelaní. Mali by zabezpečiť, aby žiaci pochádzajúci z menšín neboli oddeľovaní do osobitných tried. Členské štáty by mali aktualizovať školské učebnice s cieľom zabezpečiť, aby dejiny menšinových skupín vykresľovali pravdivým spôsobom. Do učebných osnov by mala byť zaradená diskusia o rasizme, xenofóbii, antisemitizme a islamofóbii.
- ✓ **Zaangažovanie politických strán:** Všetky politické strany v Európe sú vyzvané na podpis a uplatňovanie „Charty európskych politických strán pre nerasistickú spoločnosť“¹.
- ✓ **Účasť:** Pre európskych moslimov by sa mali vytvoriť podmienky na aktívnejšiu účasť na verejnom živote (napr. na činnosti politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych inštitúcií a na súvisiacich procesoch).
- ✓ **Médiá:** Médiá by mali preskúmať svoje spravodajstvo, aby sa zabezpečila správnosť a zrozumiteľnosť informácií o týchto otázkach. Médiá by sa pri náboroch a školeniach novinárov mali pridŕžiavať iniciatív na lepšie zobrazenie rôznorodosti v rámci EÚ. Členské štáty by v súlade s čl. 14 smernice ES o elektronickom obchode (2000/21/ES) mali zaviesť a posilniť právne predpisy o poskytovateľoch internetových služieb s cieľom predchádzať šíreniu protiprávných rasistických materiálov.

Praktické iniciatívy v boji proti islamofóbii a na podporu súdržnosti

EUMC podporuje členské štáty, aby aktívnejším spôsobom pristupovali k existujúcim praktickým iniciatívam v rámci EÚ, z ktorých sú mnohé bližšie opísané v správe.

EUMC sa domnieva, že integrácia je obojsmerný proces. Mnohí moslimovia uznávajú, že je potrebné urobiť viac, aby sa zapojili do spoločnosti. Zároveň však musia vedúci politickí činitelia Európy viac podporovať dôležitý dialóg medzi kultúrami a účinnejšie zvládnuť problém rasizmu, diskriminácie a marginalizácie. Hlavnou úlohou je posilnenie súdržnosti

¹http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3ef0500f9e0c5&contentid=3ef0546396bb5

spoločností v Európe. To znamená rešpektovanie rozmanitosti, dodržiavanie základných práv a zaručenie rovnakých príležitostí pre všetkých.

Iniciatívy v školstve

- ✓ Luxemburské ministerstvo školstva rozhodlo zaviesť do učebných osnov žiakov v končiacom ročníku predmet „náboženská a etická náuka“ (*instruction religieuse et morale*), ktorá je zameraná na medzináboženský dialóg a približuje ľudské hodnoty iných ako kresťanských vierovyznaní.

Medzináboženský dialóg

- ✓ V Nemecku bolo vytvorených niekoľko „islamských fór“, ktoré sa výslovne zameriavajú na zmiernenie predsudkov a obáv voči moslimskej komunite a na neustálu kritickú výmenu názorov medzi zástupcami moslimských organizácií a väčšinou spoločnosti. Tieto fóra nemajú oficiálny charakter a iniciovali ich mimovládne organizácie.
- ✓ V Spojenom kráľovstve vytvorili hlavní predstavitelia moslimského, židovského a kresťanského náboženstva tzv. fórum troch vierovyznaní (*The Three Faiths Forum*), ktoré organizuje konferencie, semináre a stretnutia s národnými a miestnymi politikmi.

Aktivity na komunálnej úrovni

- ✓ V Rotterdame podporuje mestské zastupiteľstvo platformu islamských organizácií SPIOR. Organizácia, ktorá bola založená v roku 1990, podporuje záujmy moslimov v meste a zástupcov 42 organizácií, ku ktorým patrí celá škála združení od ôsmich etnických komunít až po ženské a mládežnícke organizácie. Nedávno sa uskutočnil dôležitý projekt na podporu lepšieho porozumenia medzi moslimmi a nemoslimskými príslušníkmi. Rada mesta Rotterdam zorganizovala medzi februárom a aprílom 2005 deväť „islamských rozhovorov“. Počas týchto rozhovorov sa rokovalo o niekoľkých otázkach týkajúcich sa islamu, ako sú výška minaretov novopostavených mešít alebo vzdelávanie a ekonomická situácia.
- ✓ V Spojenom kráľovstve vypracovalo niekoľko úradov miestnej samosprávy písomné usmernenia, aby sa vyhovelo pastoračným, náboženským a kultúrnym požiadavkám moslimských žiakov. Jedny z najpodrobnejších a najužitočnejších pokynov boli vypracované v Birminghame v spolupráci birminghamskou centrálnou mešitou. Miestne úrady vypracovali aj osvedčené postupy na riešenie islamofóbie a na boj proti nej. Problematikou nenávisťi a islamofóbie sa zaoberajú aj v ich politickej dokumentácii.

Iniciatívy v školstve

- ✓ V Spojenom kráľovstve londýnska mestská policajná služba (MET) v širokom kontexte spolupracovala s mimovládnu organizáciou FAIR (fórum proti islamofóbie a rasizmu) a s inými kľúčovými organizáciami na kampani „Islamofóbia – netrpte v tichosti“ (*Islamophobia – Don't Suffer in Silence*). Túto hlavnú národnú kampani odštartovala policajná služba MET v roku 2004 na boj proti trestným činom proti moslimom, na pomoc obetiam islamofóbie a na zlepšenie policajného sledovania islamofóbie a vzťahov s moslimskou komunitou.

Táto správa sa opiera štúdiu „**Vnímanie diskriminácie a islamofóbie**“, ktorá sa zakladá na rozsiahlych rozhovoroch s príslušníkmi moslimských komunit v desiatich členských štátoch EÚ. Štúdia je prierezom názorov, pocitov, obáv, frustrácie a nádeje do budúcnosti mnohých moslimov v EÚ.